

Spolupráca s Rómami: Účasť miestnych komunít a posilnenie ich postavenia

Zhrnutie

V Charte základných práv Európskej únie sa stanovujú práva, ktoré majú osobitný význam práve pre osoby s rómskym pôvodom. Najdôležitejším je právo na nediskrimináciu (článok 21).

Napriek úsiliu, ktoré sa vyvíja na vnútroštátnej, európskej a medzinárodnej úrovni, o zlepšenie sociálnej a hospodárskej integrácie Rómov v Európskej únii (EÚ) ešte stále mnohí čelia veľkej chudobe, rozsiahlemu sociálnemu vylúčeniu a diskriminácii. Často to znamená obmedzený prístup ku kvalitnému vzdelaniu, pracovným miestam a službám, nízke príjmy, podpriemerné podmienky bývania, zlý zdravotný stav a nižšiu priemernú dĺžku života. Okrem toho predstavujú tieto problémy často neprekonateľné prekážky uplatňovania ich základných práv zaručených v Charte základných práv EÚ.

V posledných rokoch sa Európska únia čoraz intenzívnejšie zapája do úsilia zameraného na zlepšenie sociálneho začlenenia Rómov a boj proti diskriminácii a anticiganizmu. Významný zlomový moment nastal v apríli 2011: Európska komisia – odhodlaná dosiahnuť hmatateľnejšiu zmenu – zaviedla rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020¹. V tomto rámci sa členské štáty vyzývajú, aby vypracovali osobitné vnútroštátne stratégie integrácie Rómov alebo integrované súbory politických opatrení na zlepšenie začlenenia Rómov v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, bývania a zdravia. Rada v decembri 2013 vydala odporúčanie o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch a vyzvala ich, aby podporovali

„aktívne občianstvo Rómov prostredníctvom presadzovania ich sociálneho, ekonomického, politického a kultúrneho zapojenia do spoločnosti, a to aj na miestnej úrovni“². Komisia každoročne posudzuje pokrok vo vykonávaní odporúčania³.

Agentúra EÚ pre základné práva sa v rokoch 2010 a 2011 zapojila do pracovnej skupiny Európskej komisie na tému Rómovia a poskytla štatistické údaje získané z prieskumov⁴ o situácii Rómov. Tieto údaje však nevysvetľujú, prečo investície EÚ do začleňovania Rómov nepriniesli očakávané výsledky. Agentúra preto vypracovala viacročný výskumný projekt na identifikáciu a pochopenie fungovania prekážok a hnacích síl úspešných investícií do začleňovania Rómov. Projekt „Miestna angažovanosť pre začleňovanie Rómov“ bol vykonaný v 21 lokalitách v 11 členských štátoch, pričom sa v rámci neho skúmalo, ako sa v praxi dodržiava a vykonáva zásada č. 10 Spoločných základných zásad EÚ o začleňovaní Rómov týkajúca sa aktívnej účasti Rómov⁵. Výskum je potrebný aj preto, lebo lepšie pochopenie hnacích síl a prekážok úsilia zameraného na integráciu na

1 Európska komisia (2011), *Rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020*, COM(2011) 173 final, v Bruseli, 5. apríla 2011.

2 Rada Európskej únie (2013), *Odporúčanie Rady 378/1 z 9. decembra 2013 o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch*, Ú. v. EÚ C 378 z roku 2013, s. 378/6.

3 Ďalšie podrobnosti nájdete na webovom sídle Komisie o *integrácii Rómov v krajinách EÚ*.

4 FRA (2009), *EU-MIDIS – Kľúčové údaje: Rómovia*, Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre publikácie).

5 Rada Európskej únie, závery Rady týkajúce sa začleňovania Rómov. 2947. zasadnutie Rady pre zamestnanosť, sociálnu politiku, zdravie a spotrebiteľské záležitosti, Luxemburg, 8. júna 2009, *Spoločné základné zásady začleňovania Rómov prediskutované na 1. stretnutí integrovanej európskej platformy pre začleňovanie Rómov*, apríl 2009.

miestnej úrovni je nevyhnutné pre rozvoj a monitorovanie implementácie opatrení, ktoré sú reakciou na politické rámce na vnútroštátnej a európskej úrovni vrátane rámca EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov, smernice o rasovej rovnosti a antidiskriminačnej legislatívy Európskej únie.

Tento projekt umožňuje angažovanosť Rómov na miestnej úrovni a zlepšuje ich schopnosť zapájať sa ako rovnocennejší partneri miestnych orgánov a inštitúcií občianskej spoločnosti. Metodika projektu zahŕňa navrhovanie, plánovanie, vykonávanie a monitorovanie širokého okruhu opatrení malého rozsahu v rôznych oblastiach od vzdelávania až po zamestnanosť, zdravotnú starostlivosť, bývanie, kultúru atď. Tieto zásahy boli z hľadiska výskumu základným nástrojom na vytváranie údajov a informácií. Z hľadiska zainteresovaných rómskych komunít boli tieto opatrenia najmä dôležitým výsledkom projektu, pretože komunity si mohli sami určovať priority a vykonávať opatrenia s podporou odborníkov v teréne a miestnych orgánov. Rozvoj aktivít v rámci projektu prispel aj k tomu, aby sa pozornosť upriamila na výzvy, ktorým denne čelia Rómovia, Sintovia a iné skupiny Rómov a kočovníkov, čím sa zvyšuje informovanosť o diskriminácii a anticiganizme. Priamym výsledkom výskumného procesu je uľahčenie spôsobov spolupráce a angažovanosti medzi miestnymi orgánmi a rómskymi komunitami, pričom v mnohých prípadoch takéto interakcie neboli v minulosti zavedené. Ľudia sa naučili vyjadrovať svoje potreby a spolupracovať s cieľom nájsť spoločné riešenia problémov v oblasti začleňovania na miestnej úrovni. Dokonca aj skúsenosti získané formou pokusu a omylu počas celého výskumného procesu zameraného na dosiahnutie spolupráce medzi miestnymi orgánmi, Rómami a inými obyvateľmi sú v tomto zmysle cennými skúsenosťami, ktorými sa objasňuje zložitosť a ťažkosti pri úsilí zameranom na začlenenie na miestnej úrovni.

Získané údaje môžu pomôcť EÚ a jej členským štátom zlepšiť svoje politické reakcie vrátane návrhu nástrojov financovania s cieľom uľahčiť zmysluplnú účasť Rómov na opatreniach zameraných na zlepšenie ich začlenenia do spoločnosti.

Hlavnými cieľmi výskumu preto bolo:

- identifikovať a pochopiť, čo funguje a čo nefunguje pri opatreniach zameraných na začlenenie Rómov na miestnej úrovni, ako aj dôvody, prečo je to tak,

- získať údaje o celom procese integrácie Rómov na miestnej úrovni, ako aj o tom, ako komunity a miestne orgány vymedzujú priority, ako miestne zainteresované strany dosahujú konsenzus, ako presne sa ľudia zapájajú a aké sú ich úlohy,
- uľahčiť účasť komunít na začleňovacích snahách a preskúmať, ako možno realizovať rôzne metódy účasti,
- zistiť, či intenzívnejšia účasť členov komunity na procesoch na miestnej úrovni môže viesť k lepším výsledkom v oblasti integrácie a/alebo k lepšiemu navrhovaniu iniciatív na miestnej úrovni.

Hlavná správa je o pochopení a skúmaní procesu začleňovania Rómov na miestnej úrovni. Identifikuje hlavné hnacie sily a prekážky úsilia zameraného na začlenenie Rómov na miestnej úrovni – inými slovami, pochopenie toho, čo funguje, pokiaľ ide o začleňovanie Rómov, čo nefunguje, a prečo je to tak. Výskum prebiehal v kontexte začleňovania Rómov, jeho logika a metodika sú však relevantné aj nad rámec problémov, ktoré ovplyvňujú rómske komunity. Participatívne prístupy k aktivitám a príprave stratégie na miestnej úrovni majú potenciál zlepšiť politiky a projekty, ktoré sú zamerané na iné skupiny v zraniteľných situáciách – ako sú osoby so zdravotným postihnutím, deti, bezdomovci, migranti a utečenci, ako aj všeobecné obyvateľstvo. Tieto postupy môžu okrem toho pomôcť posilniť postavenie občanov pri uplatňovaní svojich práv a zlepšiť ich vlastnú situáciu.

V tejto súhrnnej správe sa uvádzajú najpodstatnejšie zistenia terénnej práce a stanoviská agentúry FRA, ktoré z nich vyplývajú. Hlavná správa, *Spolupráca s Rómami: Účasť a posilnenie postavenia miestnych komunít*, obsahuje podrobné zistenia terénnej práce. K hlavnej správe je okrem toho pripojených dvadsaťjeden miestnych štúdií z jedenástich zúčastnených členských štátov EÚ, ako aj videá a iné materiály. Všetky sú k dispozícii na webovej stránke projektu⁶.

⁶ Pozri FRA (2018), *Spolupráca s Rómami: Účasť a posilnenie postavenia miestnych komunít*, Luxemburg, Úrad pre publikácie. [Webová stránka projektu](#) je k dispozícii na webovom sídle agentúry FRA.

Najpodstatnejšie zistenia a stanoviská agentúry FRA

Výskum odhaľuje bohaté poznatky o sociálnom začleňovaní a integrácii Rómov v praxi. Ako sa zdôrazňuje vo viacerých miestnych štúdiách, môžu sa dosiahnuť zmysluplné a hmatateľné zmeny, postavenie miestnych komunít sa môže posilniť a miestne orgány sa môžu stať zodpovednejšími a účinnejšími pri práci na ochrane a podpore práv svojich občanov. Výskum okrem toho poukazuje na to, že participatívne procesy, ktoré umožňujú miestnym občanom zapojiť sa do rozhodovacích procesov, môžu byť dôležitým nástrojom v procesoch sociálneho začleňovania. Pochopenie zložitosti sociálneho začleňovania a vylúčenia môže pomôcť kontextuálne porozumieť ďalším existujúcim údajom a môže slúžiť ako prvý krok k riešeniu skutočných problémov v praxi.

Podpora zmysluplnej účasti Rómov na činnostiach, ktoré ich ovplyvňujú

Účast' je jednou z „10 spoločných základných zásad začleňovania Rómov“ Európskej únie. Účast' Rómov na navrhovaní projektov na miestnej úrovni, stratégiách a úsilí zameranom na začlenenie, ktorých cieľom je pomôcť im, je kľúčom k ich úspešnej realizácii. Spôsoby účasti sa môžu líšiť v rozsahu a intenzite. Napríklad verejné orgány môžu vyzvať obyvateľov, aby sa zúčastnili na organizovaných stretnutiach alebo ich môžu nabádať, aby prispievali do rozhodovacích procesov, či vyzvať ich, aby sa zúčastnili na vykonávacích opatreniach. Výskum poukazuje na to, že vytvorenie priestoru pre ľudí, v ktorom môžu zmysluplným spôsobom spolupracovať, učiť sa robiť kompromisy a nachádzať spoločné riešenia, môže byť ťažké. Uľahčenie tohto procesu si preto vyžaduje skúsenosti a zručnosti.

Získať záujem miestneho obyvateľstva a zapojiť týchto ľudí do iniciatív môže byť náročné. Chcu vedieť, ako môžu plánované opatrenia vyriešiť ich najnaliehavejšie potreby, a účasť na projektoch sa im niekedy zdá byť oddelená od ich každodenných problémov. Dohodnutie sa na konkrétnych cieľoch a poskytnutie konkrétnych výsledkov, ktoré ľuďom prinášajú hmatateľné výhody, hoci aj malé, je spôsob, ako zabezpečiť účasť na projektoch a iných činnostiach zameraných na začlenenie. Riešenie základných potrieb, ako je primerané bývanie, prístup k zdravotnej starostlivosti, vzdelaniu a zamestnanosti, môže byť takisto dôležité predtým, ako sa prijímú abstraktnejšie formy opatrení zameraných

na rozvoj komunity. Výskum zistil, že na udržanie angažovanosti miestnych obyvateľov je nevyhnutné vybudovať dôveru medzi rómskymi komunitami a miestnymi orgánmi, prekonať vzory rituálnej účasti, vyriešiť konflikty alebo rastúce napätie a uvedomiť si, že účasť nemôže byť násilne vynucovaná.

Lille – sociálni pracovníci z AFEJ sa zúčastňujú na stretnutí diskusných skupín pred domovmi rómskych rodín. Diskusné skupiny umožnili Rómom slovnou vyjadriť svoje obavy, potreby a myšlienky. (©FRA)

Toto je dôležité, pretože mnohé obce a miestne komunity sú frustrované po rokoch obmedzeného alebo žiadneho pokroku v oblasti začleňovania Rómov. Len zopár obcí je ochotných alebo schopných výrazne investovať do zmien a komunity nie sú vždy motivované k aktívnej účasti. Na základe výskumu sa zistilo, že nevyhnutnými predpokladmi pre plánovanie nových činností a skutočnú angažovanosť miestnych subjektov sú sústredenie sa na úspešné predchádzajúce projekty a ochota a otvorenosť niektorých miestnych orgánov v oblasti začleňovania Rómov. Výskum okrem toho preukázal, že príprava a používanie implementačných metód, ktoré odzrkadľujú miestne osobitosti, ako aj konkrétne potreby zúčastnených jednotlivcov, môžu viesť k úspešnejším výsledkom projektu. Je obzvlášť dôležité uspokojiť osobitné potreby rómskych žien – a tým im poskytnúť skutočnú úlohu v projektoch. Inými slovami, neexistuje univerzálne riešenie problematiky začleňovania Rómov.

Mnohých členov miestnej komunity sa nikdy nikto neopýtal čo potrebujú a mnohí si zvykli na to, že boli pasívnymi príjemcami projektov alebo programov v oblasti sociálneho začleňovania, a príjemcami iniciatív navrhnutých a vykonávaných subjektmi mimo ich komunity. Účast' chápalí hlavne ako

prítomnosť na stretnutí, školení, seminári alebo ako dočasné zamestnanie na účely vykonávania činností, ktoré oni sami nenavrhlí. Vzhľadom na obmedzené skúsenosti so zmyslupnejšími formami účasti je potrebné podporovať a budovať schopnosť členov komunity uplatňovať svoje právo aktívne sa zapájať do projektov, ktoré sa ich týkajú, a cítiť sa oprávnení vyjadriť svoje potreby. To znamená, že vnútroštátne alebo miestne orgány musia zapojiť aj odborníkov, ktorí dokážu účinne komunikovať s miestnymi komunitami.

Toto všetko smeruje k hlavnému zisteniu projektu: účasť musí byť zmysluplná. Znamená to riešenie problémov, ktoré korešpondujú s potrebami ľudí, a dávať im skutočnú úlohu pri vymedzovaní a dosahovaní cieľov stanovených v stratégiách, politikách a projektoch v oblasti sociálneho začleňovania. Miestne orgány a iné subjekty, ktoré realizujú projekty alebo opatrenia v oblasti sociálneho začleňovania, by mali zabezpečiť, aby vybrali a využívali formy účasti, ktorými sa zabráni povrchnému symbolickému prístupu. Zmysluplná a intenzívna účasť si okrem toho vyžaduje čas, aby účastníci mohli rozvíjať svoje komunikačné a iné zručnosti.

Stanovisko agentúry FRA č. 1

Členské štáty, najmä miestne orgány, musia vytvoriť podmienky, ktorými sa umožní zmysluplná účasť Rómov na úsilí zameranom na začleňovanie na miestnej úrovni. Miestne orgány a všetky subjekty, ktoré realizujú projekty alebo opatrenia v oblasti sociálneho začleňovania, by mali jasne predstaviť zámer a ciele, konkrétne výstupy a výsledky, ako aj rámcové podmienky akýchkoľvek opatrení v oblasti sociálneho začleňovania, s cieľom miestnych obyvateľov motivovať a udržiavať ich angažovanosť. Okrem toho by mali vyvinúť osobitné úsilie na zabezpečenie toho, aby sa účasť nestala povrchným symbolickým úkonom. To znamená spoluprácu s miestnymi komunitami a podporovanie ich účasti na rozhodovaní s cieľom zohľadniť ich stanoviská, pokiaľ ide o integračné stratégie, akčné plány a projekty na miestnej úrovni.

Stanovisko agentúry FRA č. 2

Miestne orgány a vykonávatelia projektov by mali zvážiť rodové aspekty s cieľom určiť potenciálne prekážky účasti žien na činnostiach a mali by pripraviť stratégie na ich prekonanie. Pri určovaní času a miesta stretnutí a činností by sa mali zohľadňovať osobitné okolnosti a potreby ich komunít. Pozornosť by sa mala venovať aj tomu, ako môžu tieto faktory vplývať najmä na rómske ženy alebo deti, ktorých dostupnosť môže byť obmedzenejšia a môžu mať aj iné obavy, ktoré môžu ovplyvniť ich schopnosť zúčastniť sa.

Budovanie dôvery medzi komunitami s cieľom zabezpečiť úspech

Dôvera medzi zainteresovanými stranami – alebo jej nedostatok – ovplyvňuje realizáciu inkluzívnych projektov. Nadviazanie na existujúce vzťahy je dôležitým prvkom zapájania miestnych komunít. Ak komunity dôverujú jednotlivcom, ktorí realizujú projekty, je pravdepodobnejšie, že sa budú zúčastňovať na projektových činnostiach a otvorene vyjadria svoje myšlienky a názory. V dôsledku toho potom opatrenia povedú ku konkrétnejším a zmyslupnejším výsledkom. Výskum ukazuje, že ak miestne aktivity nespĺňajú očakávania v oblasti riešenia potrieb ľudí, časom to vedie k strate dôvery a nakoniec k nedostatku motivácie naďalej sa ich zúčastňovať.

Budovanie dôvery a identifikovanie miestnych „kľúčových podporovateľov“, ktorí majú vytvorené vzťahy s komunitami založené na dôvere, je náročný a zložitý proces. V lokalitách, v ktorých experti vstupujú do komunít ako „cudzí ľudia“, ktorých miestne komunity nepoznajú, je potrebné investovať značné množstvo času a energie do vytvárania a budovania vzťahov založených na dôvere. V lokalitách, v ktorých sa o začleňovanie usilujú osoby, ktoré už dôveru získali a stavajú na existujúcich kontaktoch a vzťahoch založených na dôvere, sú tieto osoby schopné organizovať činnosti v kratších časových rámcoch a spolupracovať s ľuďmi intenzívnejším a participatívnejším spôsobom. Dosahovanie hmatateľných zmien, ktoré reagujú na potreby komunity, a transparentné riešenie spoločných záležitostí rómskych aj nerómskych obyvateľov je takisto dôležité, aby dôvera a participácia boli trvalo udržateľné.

Stara Zagora – miestni obyvatelia z mestskej časti Lozenetz diskutujú o svojom ideálnom bývaní a pôdoryse modelového domu na skupinovej diskusii vo februári 2016. (©FRA)

Stanovisko agentúry FRA č. 3

Členské štáty by mali mobilizovať vnútroštátne zdroje a finančné prostriedky EÚ na podporu miestnych orgánov a organizácií občianskej spoločnosti pracujúcich s Rómami pri reagovaní na konkrétne potreby na miestnej úrovni. Mali by podporovať participatívne prístupy pri spolupráci s Rómami a začleniť mechanizmy participácie do prípravy miestnych politík a stratégií. Mali by stavať na existujúcich sieťach a vzťahoch založených na dôvere, venovať pozornosť úlohe hlavných podporovateľov a času, ktorý je potrebný na budovanie vzťahov s komunitami založených na dôvere, a do záležitostí spoločného záujmu by mali zapojiť aj nerómskych obyvateľov.

Komunikovanie transparentnými a prístupnými spôsobmi s cieľom riadiť očakávania

Vhodná a prispôbená komunikácia týkajúca sa miestnych politík, stratégií a projektov je nevyhnutná pre riadenie očakávaní miestnych obyvateľov a pre úspešnú realizáciu integračných aktivít. To, ako sa ciele, metódy a obmedzenia projektu oznamujú miestnym komunitám, je v mnohých prípadoch rovnako dôležité ako samotné informácie. Niekedy sa stane, že informácie, ktoré sú pre jednu stranu jasné a jednoduché, druhá strana pochopí alebo si ich vysvetlí inak. Takéto (ne)pochopenie sa často pripisuje tomu, ako sa najdôležitejšie informácie oznamujú, či už v rámci komunit alebo komunitám.

Spôsoby a prostriedky komunikácie a predložené informácie sú často ovplyvnené dynamikou v rámci jednotlivých lokalít. Správne pochopenie tejto dynamiky je dôležité vzhľadom na to, že mnohí členovia miestnej komunity majú často obmedzené skúsenosti a schopnosti, pokiaľ ide o participáciu. Realizátori projektov sú zodpovední za zabezpečenie toho, aby všetky informácie týkajúce sa účasti komunit na projektoch, činnostiach zameraných na začlenenie alebo na miestnych politikách a stratégiách, boli účastníkom oznámené prístupným a zrozumiteľným spôsobom. To môže zahŕňať používanie zrozumiteľného jazyka v materinskom jazyku účastníkov, niekedy v jednoduchom jazyku bez žargónu a opakovaného dostatočne často, aby sa zabezpečilo, že každý rovnako a úplne pochopí to, čo sa plánuje, a aké činnosti sa uskutočňujú, ako a za akých podmienok. Výskum ďalej ukazuje, že pokiaľ ide

o získanie a udržanie motivácie miestnych komunit zapojiť sa do inkluzívnych aktivít, komunikácia na osobnej úrovni je účinnejšia než nepriame skupinové komunikačné kanály, ako sú spravodajské bulletin, vysielanie a letáky.

Opatrenia na zvýšenie transparentnosti v komunikácii, pokiaľ ide o spôsoby vykonávania aktivít a prijímania rozhodnutí, sú nevyhnutné na správne riadenie očakávaní a zabezpečenie toho, aby bolo medzi všetkými vzájomné porozumenie. Úlohy a kompetencie a ich obmedzenia by sa mali starostlivo oznámiť, aby sa zabránilo strate dôvery v dôsledku možného nesplnenia nereálne vysokých očakávaní, pokiaľ ide o výsledky projektu alebo politiky.

Megara – primátor navštívil rómsku štvrť, aby vysvetlil výskumný proces a mobilizoval ľudí k účasti; v štvrti prebiehali rôzne informačné aktivity. (© FRA)

Stanovisko agentúry FRA č. 4

Miestne orgány a realizátori projektov by mali podniknúť kroky, aby zabezpečili, že informácie o projektoch a miestnych politikách sú transparentné a oznamujú sa prístupným a zrozumiteľným spôsobom. Metódy komunikácie by sa mali starostlivo vyberať a realizovať s cieľom vhodne riadiť očakávania a podporiť účasť miestnych ľudí na projektoch a iných snahách o začlenenie.

Venovanie pozornosti vzťahom v komunite v záujme navrhovania lepších začleňovacích aktivít

Výskum poukazuje na množstvo zaujímavých trendov, pokiaľ ide o vzťahy v komunite, ktoré môžu ovplyvniť nielen výber spôsobov participácie a spolupráce, ale aj výsledky a úspech miestnych aktivít. Vzťahy v rámci komunít medzi Rómami, napätie medzi rómskymi a nerómskymi obyvateľmi, mocenské vzťahy medzi komunitami a miestnymi orgánmi, úloha a ochota miestnych orgánov a mnoho ďalších prúdov na miestnej úrovni medzi rôznymi subjektmi majú vplyv na výsledky projektu a na spôsob, akým sa navrhujú a vykonávajú opatrenia a stratégie na lokálnej úrovni. Skúsenosti z výskumu okrem toho objasňujú význam najdôležitejších podporovateľov, mediátorov a organizácií občianskej spoločnosti pri uľahčovaní miestnych aktivít.

„Najdôležitejší podporovatelia“ v rámci miestnych komunít majú často v dôsledku svojej úlohy alebo osobnosti dôležitý vplyv na vykonávanie a úspech miestnych aktivít. Môžu byť kľúčom k motivovaniu jednotlivcov, aby sa zapájali, k budovaniu dôvery voči realizátorom projektov a projektových činností a k zvyšovaniu dôveryhodnosti projektov. Ak sa v rámci projektov berú do úvahy títo podporovatelia, môžu pomôcť osloviť ostatných členov komunity a zapojiť ich do miestnych činností a projektov.

Bologna – miestni Sintovia a Rómovia diskutujú o hlavných výzvach sociálneho začlenenia a nedostatku hovorcov a mediátorov v komunite. (©FRA)

Existuje mnoho spôsobov ako posilniť postavenie ľudí. Výskum sa snaží posilniť postavenie zapojených miestnych komunít tým, že sa ich v rámci neho najprv pýta, aké sú ich potreby, informujú sa o svojich právach a o tom, ako ich uplatňovať, a podporujú sa, aby sa stali hybnou silou zmeny. Ak majú ľudia možnosť vyjadriť svoje názory v dialógu s miestnymi orgánmi, majú tak lepšiu šancu bojovať za svoje práva a existuje možnosť, že to povedie k ich väčšej emancipácii. Miestne orgány sa naučia počúvať potreby a názory svojich občanov a miestni obyvatelia sa naučia mať realickejšie očakávania. Čo je ešte dôležitejšie, výskum ukazuje, že posilnenie postavenia občanov môže pomôcť prelomiť stereotypný obraz o Rómoch ako stálych obetiach a podporiť ich, aby sa stali rovnocennými pri uplatňovaní svojho podielu na sociálnom rozvoji a pokroku. Cieľené zameranie na posilnenie postavenia rómskych žien a mládeže bolo v niekoľkých lokalitách dôležitým prvkom úspechu projektu.

Stanovisko agentúry FRA č. 5

Členské štáty a miestne orgány by mali podporovať realizátorov projektov pri mapovaní miestnej situácie, dynamiky komunity a mocenských vzťahov predtým, ako sa projekty navrhnu a realizujú. Miestne orgány by mali identifikovať „najdôležitejších podporovateľov“ a presvedčiť ich, aby oslovili komunity a posilnili dôveryhodnosť úsilia zameraného na začlenenie na miestnej úrovni. Miestne orgány by okrem toho mali vytvoriť priestor na to, aby mohol každý vyjadriť svoj názor, a najmä aby sa zamerali na posilnenie postavenia rómskych žien a mládeže.

Integrácia participatívnych prístupov a flexibility do mechanizmov financovania a návrhu projektov

Výskum poskytuje cenné informácie o tom, ako možno lepšie navrhnuť, vykonávať a monitorovať činnosti zamerané na sociálne začleňovanie na miestnej úrovni, a súčasne poukazuje na to, ktorým problémom a aspektom sa treba vyhnúť. Existuje množstvo poznatkov, ktoré môžu zlepšiť využívanie zdrojov, či už pochádzajú z miestnych rozpočtov, štátnych rozpočtových prostriedkov, Európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF) alebo iných zdrojov financovania. Participatívne prístupy sú obzvlášť dôležité pri vykonávaní projektov v lokalitách, v ktorých sa pri predchádzajúcich iniciatívach nepodarilo osloviť ľudí na miestnej úrovni a podporiť Rómov a v ktorých sa komunity v minulosti neustále stretávali so sklamaním. Výskum zistil, že

podpora aktivít malého rozsahu v rámci komunity vrátane podpory zvyšovania informovanosti o právach a kultúrnej interakcie, zameranie na opatrenia adresované rómskym aj nerómskym občanom, ako aj prijatie pružnejších rámcov a dlhších časových harmonogramov, by mohli viesť k zmysluplným výsledkom a zmeniť situáciu Rómov na miestnej úrovni. Príprava miestnych aktivít nie izolovane, ale v širšom kontexte projektov v oblasti sociálneho začleňovania pre Rómov a komunity v marginalizovaných alebo zraniteľných situáciách je dôležitá aj na zabezpečenie dlhodobejšieho a trvalo udržateľného výsledku. Projekty sú úspešnejšie, ak vychádzajú z existujúcich vzťahov založených na dôvere a solidarite, ktoré podporujú a posilňujú sociálnu štruktúru v rámci komunit a medzi komunitami.

Výskum tiež zdôrazňuje, že projekty a integračné činnosti realizované v komunite nemajú vždy k dispozícii dostatočne dlhý čas na prispôbenie procesov participácie, budovania dôvery, odbornej prípravy a budovania kapacít účastníkov, monitorovania a hodnotenia alebo flexibilitu z hľadiska úpravy zamerania, alebo smeru činností. Viac času a flexibility na participatívne prístupy a cyklické procesy, ktoré umožňujú zrevidovať a opätovne upraviť projekty, môže navyše pomôcť dosiahnuť dlhodobé a zmysluplné výsledky.

Súčasný mechanizmus financovania majú okrem toho tendenciu sústrediť sa na merateľné výstupy a výsledky s cieľom kvantifikovať úspešnosť projektov a zachovať zodpovednosť voči darcom a mechanizmom financovania. Nie všetky zmysluplné výsledky sa však dajú kvantifikovať. Zachytenie dôležitého vplyvu participatívnych procesov a nepatrnejších účinkov, ako je posilnenie postavenia a zmeny v sociálnej štruktúre komunit, je ťažké a vo všeobecnosti chýba pri hodnotení a posudzovaní projektov. Je tu riziko, že hodnota vykonávania participatívnych prístupov sa stratí, ak sa

neodzrkadlí vo formálnych mechanizmoch reportovania o projektoch.

Pavlikeni – miestne opatrenie sa zameralo na iniciatívy vo vzdelávaní vrátane podpory účasti na vzdelávaní v ranom detstve. (© FRA)

Stanovisko agentúry FRA č. 6

Členské štáty a miestne orgány by mali zabezpečiť prepojenie medzi projektmi na miestnej úrovni a širšími vnútroštátnymi, regionálnymi a miestnymi integračnými politikami a stratégiami s cieľom zabezpečiť dlhodobý a trvalo udržateľný výsledok.

Členské štáty a miestne orgány by mali zabezpečiť, aby projekty a integračné aktivity vykonávané na úrovni komunity mali dostatočne dlhé časové rámce umožňujúce prispôbenie procesov participácie, budovania dôvery, odbornej prípravy a budovania kapacít účastníkov, monitorovania a hodnotenia. Okrem toho by mali podporovať participatívne projekty, v ktorých sa spájajú kvantitatívne správy o výsledkoch s ucelenejším pochopením angažovanosti a participácie. Posun od zamerania sa na očakávané výstupy a výsledky k procesu implementácie môže viesť k zmyslupnnejšej zmene v životoch ľudí, ktorým majú tieto projekty a činnosti pomôcť.

Táto správa obsahuje hlavné zistenia projektu Agentúry EÚ pre základné práva o miestnej angažovanosti za účelom integrácie Rómov, ktorý skúma, ako najlepšie zapojiť Rómov do integračných snáh na miestnej úrovni. Prostredníctvom spolupráce miestnych orgánov a obyvateľov, najmä Rómov, projekt skúmal, ktoré aspekty fungujú, ktoré nefungujú a prečo je to tak. Do výskumu bolo zapojených 21 lokalít v 11 členských štátoch s rôznorodým miestnym kontextom, potrebami a problémami. Skúsenosti zo všetkých z nich však zdôraznili, že na skutočné zlepšenie života Rómov v celej EÚ je potrebné lepšie využívať zdroje.

Táto správa uvádza hlavné zistenia výskumu a poskytuje príležitosť na zlepšenie dizajnovania, implementácie a monitorovania snáh zameraných na integráciu na miestnej úrovni – v prospech všetkých jednotlivcov, ktorí stále žijú na okraji spoločnosti, Rómov a ďalších.

Ďalšie informácie:

Celá správa agentúry FRA *Spolupráca s Rómami: Účast' miestnych komún a posilnenie ich postavenia* sa nachádza na adrese: <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/empowering-roma>.

Ďalšie informácie o projekte vrátane miestnych prípadových štúdií v anglickom jazyku a v ďalších národných jazykoch, ako aj videá z každej zúčastnenej lokality, a ďalšie materiály nájdete na webových stránkach projektu: <http://fra.europa.eu/en/project/2015/local-engagement-roma-inclusion-leri-multi-annual-roma-programme>.

Pozri aj súvisiace publikácie agentúry FRA:

- FRA (2018), *Transition from education to employment of young Roma in nine EU Member States*, Luxembourg, Úrad pre publikácie (k dispozícii v angličtine),
- FRA (2018), *Anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion (Anticiganizmus ako prekážka pri začleňovaní Rómov)*, Luxembourg, Úrad pre publikácie (k dispozícii v angličtine),
- FRA (2016), *Druhý prieskum Európskej únie týkajúci sa menšín a diskriminácie (EU-MIDIS II). Rómovia – vybrané výsledky*, Luxembourg, Úrad pre publikácie (k dispozícii v 22 jazykoch).

Prehľad aktivít agentúry FRA týkajúcich sa práv Rómov možno nájsť na: <http://fra.europa.eu/en/theme/roma>.

Úrad pre publikácie

FRA – AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viedeň – Rakúsko
T +43 158 0300 – F +43 15803 0699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Fotografie (titulná strana a obsah, zľava doprava):
© FRA-LERI_Stara_Zagora; FRA-LERI_Hrabusice; FRA-LERI_Sokolov.

Na každé použitie alebo reprodukciu fotografií alebo iného materiálu, ktorý nepodlieha autorskému právu agentúry FRA, si treba vyžiadať povolenie priamo od držiteľov autorských práv.

Print: ISBN 978-92-9474-477-7, doi:10.2811/86999
PDF: ISBN 978-92-9474-472-2, doi:10.2811/839122